

Gebroken hart

Renate is dood. Geschokt luister ik naar de twee buurvrouwen die met elkaar praten over hoe dat nou kan. Verbaasd ben ik niet, ze was zó ongelukkig en had al maanden behoorlijke hartklachten. Missen zal ik haar wel, ze was mijn enige vriendin in dit dorp.

Een week geleden brachten R. en ik Renate met haar man José naar een kuuroord. De mannen gingen in de bar van het hotel nog een biertje drinken en ik bleef bij haar wachten tot ze kon inchecken. Het was een week voor kerstmis. Haar handen waren koud, ze voelde zich niet goed en was een depressie nabij. Obstinaat verkondigde ze niet terug te willen naar 'dat dorp'.

Ik zei, 'zo erg is het toch niet?'

'Nee, nee, ik kom er niet terug.'

'Maar waar ga je dan heen?' vroeg ik serieus.

'Reizen, 't kan me niet schelen waarheen, als het maar niet 'dat dorp' is.'

'Dat dorp' waar ze zich vijftientig jaar eerder levend begraven had. 'Dat dorp' is ook mijn dorp en ik woon tegenover haar. Ik begrijp haar wel, ze past hier niet, wil hier niet passen, maar ze had geen keus meer. Hoewel ik vaak heb gedacht waarom ze niet gewoon vertrok. Maar dat deed ze niet uit trouw en verantwoordelijkheid. Ze leefde naar God's wil en dat was kennelijk deze weg. Ze moest de bekrompen roddelende zuster van José aanvaarden, haar minachtende burens en de ongeletterde dorpelingen. De onomwonden zelf-georiënteerdheid van José was voor haar een voldongen feit geworden.

De laatste keer dat ik haar echt blij zag was afgelopen zomer, ik bracht haar een schaal met kerstomaten uit onze tuin. Ze had Aurora, een familielid uit Uruguay te logeren. Een aardig mens van mijn leeftijd, ergens midden in de veertig. We praatten gedrieën een genoeglijk uurtje vol. Renate leek echt gelukkig. Ze had iemand van haar eigen soort om zich heen. Ik had wel eens de indruk dat ze met José op een dood spoor zat, ze waren ook zo verschillend; hij, een eenvoudig Spaans keuterboertje, zij een belezen Zuid-Amerikaanse dame.

Als ik bij haar kwam had ze altijd wel wat te mopperen op het mannelijk geslacht en José in het bijzonder. Ze zag het leven nogal zwartgallig, maar ik mocht haar graag vanwege haar zelfspot en intelligentie. De dag dat Aurora vertrok zocht ik haar op, om haar te troosten en een beetje uit te horen.

‘Ze is de weduwe van Jamy, de oudste zoon van mijn overleden man,’ zei ze. Ik snapte niet zo goed hoe het allemaal zat en vroeg misschien wat te onbeschaamd door. Maar ze leek te willen vertellen, heel geanimeerd begon ze over haar jeugd, haar familie, broers en zusters in Uruguay. Ze kwam uit een groot muzikaal gezin en kreeg al jong pianoles. Eerst van haar moeder, later toen ze vijftien werd kreeg ze privé les van een concertpianist.

‘Ik werd in stilte verliefd op hem, hoewel ik wist dat hij onbereikbaar was, getrouwd, beroemd en vijftien jaar ouder. Maar ik had talent en hij gaf mij steeds meer aandacht. Op mijn twintigste begonnen we een verhouding, hij was en is nog steeds mijn grote liefde’.

Het viel me op dat ze langzamer ging praten en het accent aannam, dat ik bij Aurora had gehoord. Het leek wel of ze dreef op haar herinneringen. Ze droomde wat voor zich uit, ik trok haar zachtjes aan haar mouw en ze ging weer verder.

‘Het begon op de avond van zijn eerste grote concert. Voor de pauze zou hij het eerste pianoconcert van Chopin spelen, na de pauze het eerste van Rachmaninov. Ik bracht hem van te voren bloemen in zijn kleedkamer om hem succes te wensen. Hij zat daar moederziel alleen. Hij vroeg me te blijven en wilde wat voor me spelen, één, twee maten waren het. Toen stond hij op, rusteloos, verwilderd, met hongerige ogen keek hij naar me. Hij greep me bij de schouders en begon me wild te kussen. De eerste kus, die ik kreeg van iemand anders dan mijn moeder of vader. Zijn handen waren overal, daar op dat moment, bedreven we de liefde. Wreed werden we gestoord door een klopp op de deur. Hij moest op. In de concertbak waren ze al aan het stemmen. Geen noot heb ik gehoord van het hele concert, half ontkleed bleef ik achter in die kille kleedkamer, aan de grond genageld.

Hij schijnt een fantastisch concert gegeven te hebben, het was zijn doorbraak. De kritieken

bejubelden zijn passie, gevoel en liefde voor de muziek, daar wist ik inmiddels het mijne van,' zei ze enigszins grimmig.

'Die passie explodeerde in een kind, een dochter. Hij verliet zijn vrouw en vijf zoons, van de ene dag op de andere. Dat boezemde mij angst in. Maar met onze dochter waren we dolgelukkig, dagelijks zei hij dat zij en ik zijn liefste bezit waren.'

En weer zakte ze weg in overpeinzingen. Een traan zocht zijn weg door een rimpel in haar wang. Ik streekte haar hand.

'Op een avond had ik een muziekkuitvoering, ik gaf les op een muziekschool. Mijn kinderen hadden het programma zelf verzonnen en ingestudeerd. Jaime zou komen luisteren met onze kleine Renate. Maar hij kwam maar niet. Ik had een bang voorgevoel en maar één gedachte. Niets hoorde ik van de kinderen en hun muziek. Om elf uur kon ik eindelijk weg. Ik moest eerst een stuk te voet, dan wachten op een bus, weer lopen en ver na twaalfen liep ik onze straat in. De voordeur kreeg ik niet meteen open, er leek iets tegenaan te liggen. Ik duwde met man en macht, uiteindelijk verschoof de deur heel langzaam. Ik kon naar binnen. En daar lag Jaime, ons kind in zijn armen, in een grote plas bloed. Beiden doodgeschoten.'

Inmiddels stroomden de tranen over haar gezicht. Jaime's vrouw had wraak genomen. Uit haar tailleband frummelde ze een ontoereikend zakdoekje tevoorschijn en snoot haar neus. Mij merkte ze niet meer op, ze was vijftig jaar terug in haar eigen leven.

'Einde geluk', ging ze opeens verder. 'Zijn vrouw liet vijf zoons achter. Thuisgekomen had ze zichzelf, voor de ogen van de tweede zoon Alberto, door het hoofd geschoten. Volkomen geschift bleek ze te zijn, dat vertelde Jaime's zuster me. Later hoorde ik het ook van zijn eigen kinderen. De oudste was vijftien en heette, net als zijn vader ook Jaime, maar werd Jamy genoemd.

Nooit had Jaime over zijn kinderen, noch zijn vrouw willen praten. Als ik er naar vroeg zei hij, 'Renate, ik wil ons geluk niet met mijn verleden belasten, ik hou niet meer van haar, basta.'

'Maar je kinderen dan?' zei ik.

'Op een dag komen ze bij ons wonen,' Maar ik betwijfelde of hij het zelf geloofde. Z'n kinderen waren een donker gat in zijn ziel, zoveel wist ik wel. Na een paar maanden zocht ik hen op, uit eigen belang. Ik wilde alles weten over mijn verloren geliefde. Ik zal nooit vergeten hoe de deur na mijn geklop, drie centimeter open ging. Een vervuild jongetje keek me met Jaime's ogen aan, een puspiemeltje hing onder een hemdje. Het morsig gezichtje van een ouder kind verscheen in de kier van de deur boven het hoofd van z'n broertje. Toen ze hoorden wie ik was, smeten ze de deur dicht. Via Jaime's zus kwam ik een week later toch binnen. Zij probeerde er regelmatig langs te gaan, maar ze kon steeds minder op tegen de vijandigheid van haar neefjes. Na dat eerste bezoek ging ik er vaker heen. Die kinderen waren volkomen ontredderd en hulpeloos achter gebleven. In het begin was het heel moeilijk contact met ze te krijgen. Totdat ik na een paar weken, ik was inmiddels behoorlijk wanhopig, aan de piano dacht. Onder het stof en ontstemd stond die daar in een hoek. Ik opende het deksel en speelde een lievelingswalsje van hun vader, dat moesten ze wel kennen. Het ijs brak, Jamy kwam naar me toe. Voorzichtig kropen zijn handen naast de mijne over de toetsen en voor ik het wist speelden we samen quatre-mains. Geroerd was ik. Vanaf toen ging ik er dagelijks heen. Een paar weken later ben ik bij hen ingetrokken en heb gepoogd weer een huishouden op te zetten. Ze waren niets gewend, al jaren niet meer. Jamy leek sprekend op zijn vader en heeft me altijd geweldig geholpen. Eerst was hij woedend op zijn vader, later kon hij wel begrijpen dat hij was vertrokken. Hun moeder was immers echt gek.

Alberto was dertien en is meteen na zijn moeders zelfmoordactie, het huis uitgerend. Fran was tien, een soort engel die niet praatte. De jongste twee Joaquin van acht en Alejandro van zeven waren onafscheidelijk. Zij speelden altijd buiten en gingen hun eigen gang. Van Jaime's zuster had ik begrepen dat hun moeder na Alejandro's geboorte een zware depressie had gekregen. Niemand had haar geholpen of begrepen. Jaime was in die tijd al vol van zijn succes geweest, hij had toen niet veel ruimte voor zijn gezin.' Het zakdoekje was tot een vod verfrommeld en ze stond op om een ander te pakken, luidruchtig snoot ze haar neus.

'Tien jaar ben ik bij de kinderen gebleven, deels uit schuldgevoel. Toen mijn verdriet wat was getaand, begon ik te realiseren dat we een echt gezin hadden, we leefden van mijn muzieklessen. De jongens gaven me veel. Dagelijks zag ik wel sprankelingen van hun vader, die me toe lachtten, het gaf me moed om door te gaan. Achteraf was ik gelukkig, toen. Ook was ik blij dat het geen meisjes waren, ik zou teveel hebben moeten denken aan mijn kleine Renate'.

Ik vroeg haar of ze foto's van hen had. Niet veel, wat schoolkiekjes, ze zaten ergens in een la, ze zou ze een keer voor me opzoeken.

'Waar zijn ze nu, wat doen ze?' Vroeg ik.

'Allemaal de muziek in gegaan. In die tien jaar dat ik bij hen woonde maakten we iedere dag muziek. Jamy speelde de viool. Fran die nooit praatte zong, hij heeft een prachtige stem en zingt nu over de hele wereld in beroemde koren. Hij is zeer godsdienstig geworden, waanzinnig bijna. Joaquin en Alejandro zijn samen een popgroep begonnen die heel bekend is in Zuid-Amerika. Alleen Alberto hebben we niet kunnen redden. Hij is toen het huis uitgerend en nooit terug gekomen. Op een dag liep Jamy hem in Montevideo tegen het lijf, vervuild en bedelend. Hij had een lange baard en stonk, maar het was onmiskenbaar zijn jongere broertje. Hij was verslaafd en praatte onophoudelijk in zichzelf over haar; zij die hem verlaten had. Jamy had me verteld dat Alberto zijn moeder had uitgescholden op de dag van de moord. Hij moet zwaar getraumatiseerd zijn geweest. Verteerd door schuldgevoel dacht hij dat zijn moeder zichzelf door het hoofd geschoten had, vanwege de ruzie met hem'.

'Wat een tragiek', zuchtte ik.

'Tweeëndertig was ik toen ze hun eigen weg gingen. Alejandro was zeventien en ging naar het conservatorium in Buenos Aires, maar hij kon niet zonder Joaquin en na een jaar zijn ze samen de wereld in getrokken. Mij hadden ze niet meer nodig, en opnieuw voelde mijn leven als voorbij.

Jamy werd vioolbouwer, hij trouwde met Aurora en kreeg vier dochters, de oudste noemden ze Renate, ze is mijn petekind'. Moeizaam staat ze op en loopt naar de muur waar één grote foto, van een tienermeisje, hangt tussen tal van kleinere foto's. Ik was altijd

geïntregeerd door die foto's, die daar in het trapgat hingen, maar had er nooit naar durven vragen. Renate kustte het gezichtje achter glas en staarde naar de lachende blik. 'Al zijn dochters hebben de ogen van hun grootvader, zij ook. Twintig is ze nu, Aurora heeft me een nieuwe foto van haar gegeven, die moet ik nog inlijsten.'

'En Aurora's man, Jamy?' vraag ik zacht, 'wanneer is hij overleden?'

'Hij stierf vijf jaar geleden in een auto-ongeluk. Sinds ik in Spanje woon belde hij me regelmatig, ik mis hem nog dagelijks. Daarom was ik ook zo blij met Aurora's bezoek, zij is een lieve schat'. Zorgzaam hangt ze de foto terug.

'En toen was je tweeëndertig,' zei ik.

'Ach, mijn leven was niet meer zoveel waard. Ik verdrong mezelf in de muziek, gaf veel les, las veel en had nauwelijks vrienden. Jamy en Aurora met hun vier meisjes, waren mijn leven. Ik rouwde constant, toen pas - na tien jaar. Maar op mijn veertigste ontmoette ik een weduwnaar, een professor die net met pensioen was. Hij vroeg me hem te leren piano spelen. Een aardige man, maar een muzikaal onbenul. Gelukkig lazen we dezelfde boeken en soms spraken we een hele les daarover. We trouwden op platonische basis, ik om voor hem te zorgen, hij om mijn geest te verrijken.' Ze stond weer op en haalde uit haar beurs een craquelé pasfotootje. De man leek sprekend op Sigmund Freud en dat zei ik ook. Renate lachte en zei, 'dat had hij graag willen horen, hij had je zeker gemogen.' Ze zat weer en ging verder.

'Maar die ouwe Freud, zoals ook ik hem ook noemde, werd snel seniel. Vijf jaar heb ik voor hem gezorgd, toen ging hij dood. Hij liet me wat geld, boeken en zijn huis na. Dat was mijn enige bezit. Die laatste twee jaar waren een hel en na zijn dood voelde ik me enorm opgelucht. Ik was bevrijd van een last en toch nog reuze jong, vijfenveertig. Ik had geld en voelde het avontuur in mij borrelen'.

'En toen ontmoette je José, dat was toch op een reisje?' vroeg ik onschuldig.

'Ja, maar dat was later, eerst hebben we geschreven. Aurora heeft Spaanse familie en de vriend van een neef van haar, een Spanjaard dus, zocht contact met mij. Ik zat daar helemaal niet op

te wachten. Zijn brief had iets kinderlijks, het handschrift was ongeïfend. Hij leek zielig, zijn vrouw en twee kinderen waren bij hem weg gelopen. Ik zou het wel begrijpen, had immers hetzelfde meegemaakt. Geïrriteerd heb ik terug geschreven, dat ik hem niet kon helpen. Maar hij bleef aanhouden, soms antwoordde ik weken niet. Totdat er een brief kwam dat hij wilde komen, de volgende week al. Een week lang was ik in paniek, wat moest ik met die man. Enfin, hij kwam en hij viel mee, ik vond hem zelfs wel aantrekkelijk, zelfs nu hij oud is vind ik dat nog. En je weet hoe hij is, hij kan goed vertellen en heeft een geweldige mimiek.'

Dat beaamde ik, moeiteloos kan hij in één zin zijn gezicht plooiën in verbazing, boosheid, pijn of humor en zijn hele lichaam doet mee. Hij is het verhaal zelf.

'Maar het gaat nooit ergens over,' zei Renate cynisch. 'Bovendien kon ik hem in het begin nauwelijks verstaan, zo zwaar was zijn dialect.'

Arme Renate, ze was voor een man gevallen, die ze niet wilde. Misschien uit medelijden, of uit behoefte aan avontuur. Tijdens zijn eerste bezoek aan haar in Uruguay maakten ze samen een busreisje door Mexico. Hij vroeg haar ten huwelijk, heel prozaïsch op een markt tussen kleurige kramen. En ze zei ja.

'Mijn verstand moet verbijsterd zijn geweest. Het leek allemaal heel leuk, een nieuw leven in Europa, maar wat wist ik ervan.' Cynisch gaat ze verder.

'Daar zat ik toen op mijn zevenenveertigste in een armoedig dorp. In een dictatoriaal land, tussen ongeletterde, vijandige boeren, die niets anders konden dan schreeuwen en werken. José deed wel zijn best, hij heeft veel geleerd. Hij ging mijn boeken lezen en deed moeite naar mijn muziek te luisteren. Maar hij was ook hele dagen naar het land en bleek uitermate egoïstisch, daar kwam ik al snel achter. De dorpelingen waren nieuwsgierig. De vrouwen kwamen bij me met smoesjes en ik moest verhalen over hun kwalen en ziektes aanhoren; in hun ogen was ik een soort medicijnvrouw. Zo werd ik de 'apotheker' van het dorp en ging helpen met het uitdelen van de medicijnen. Destijds was meer dan de helft analfabeet. Toen een

telefoonkabel langs het dorp ging, kregen wij de eerste en enige publieke telefoon. Sinds een jaar of vijf is dat gelukkig afgeschaft, velen hebben nu een eigen telefoon. Een ramp was het die publieke telefoon. Altijd werden we gestoord en wat je niet allemaal aan moest horen, Madre Mia.' Ik herinnerde me die telefoon. Tien jaar geleden toen we voor het eerst in dit dorp kwamen en in de buurt kampeerden, heb ik eens bij haar gebeld. Ik vond haar bepaald onaardig, toen.

En nu is ze dood, vanavond werd ze thuis gebracht en opgebaard in haar slaapkamer. De dorpelingen waken de hele nacht bij haar. Ik ook, en denk aan Jaime, haar geliefde en het dochttertje Renate; de arme Alberto en Fran, de zingende monnik; de lieve Aurora, die haar man Jamy verloor. Goddank is Renate zo gelovig dat ze in de wetenschap leefde na haar dood opnieuw met hen verenigd te worden. Arme vrouw, ze stierf aan een gebroken hart. Dapper heeft ze gedaan wat God van haar verlangde, wachten op dit moment. Ze wist dat het aangebroken was toen ze mij verzekerde nooit terug te zullen komen in 'dat dorp'.